

AGENDA OF (SOCIAL) HOUSING WITH A FOCUS ON PEOPLE WITH DISABILITIES: AN EXAMPLE OF CITY OF OSTRAVA

Anna Krausová¹, Klára Ganobjáková², Barbora Bruzková³,
Kateřina Pátková⁴

Abstract

The text of the paper offers a presentation of findings from research project, whose aim is to find the answer on the question: „How do representatives of stakeholders (experts), who take part in social housing agenda in Ostrava, perceive issue of social housing of people with disabilities?“ For research was chosen a qualitative research strategy. 7 participants (experts) were involved in the research and in June 2019 were conducted with them semi-structured interviews. For interview analysis we used Qualitative Analysis Data Software (MAXQDA12). The research participants agreed that the number of flats earmarked for social housing in Ostrava is insufficient. They also pointed out the low number of barrier-free flats, and mentioned difficulties with barrier-free modifications of these flats. They also identified as problematic the location of social housing in socially excluded localities, or the financial unavailability of flats for people with disabilities.

Keywords

Housing, Social Housing, Disability, Ostrava

I. Úvod

Během posledních let se zvyšuje aktuálnost problematiky bydlení, která se stává předmětem zájmu odborné i laické veřejnosti. Oba úhly pohledu na současné podmínky bydlení občanů České republiky se mohou vzájemně přibližovat nebo vzdalovat. (Ostrava, 2017) Bydlení samo o sobě představuje jednu ze základních životních potřeb. Bydlení jako právo je zakotveno v mezinárodní legislativě i legislativě Evropské unie (dále jen „EU“) a je také zahrnuto v cílech sociálního začleňování Strategie Evropa 2020, či v národní Strategii sociálního začleňování 2014 – 2020 (Máchová, 2018, s. 7).

Koncepce sociálního bydlení České republiky 2015 – 2025 schválená v roce 2015 uvádí právo na bydlení, které je součástí práva označovaného jako právo na přiměřenou životní úroveň. Právo na bydlení je jednoznačně právem požívajícím ochrany ze strany státu. Zároveň však nemůže být vykládáno jako povinnost státu zajistit každému přiměřenou životní úroveň, včetně bydlení. Úkolem jednotlivých států je „pouze“ vytvořit takové podmínky, které umožní maximální možnou realizaci tohoto práva. V rámci budoucí legislativní úpravy (v podobě zákona o sociálním bydlení) by mělo vzniknout osobám, které splní podmínky cílové skupiny, právo na pomoc státu pro vyřešení své bytové nouze. Toto právo bude v praxi realizováno pomocí nástrojů sociální politiky (sociální služeb, sociální práce a sociálních dávek) a nástrojů politiky bytové (dvou forem sociálního bydlení: sociálních a dostupných bytů) (MPSV, 2015, s. 15).

¹ University of Ostrava, Faculty of Social Sciences, Českosobátrská 16, Ostrava 1, 702 00. Czech Republic. E-mail: anna.krausova@osu.cz

² University of Ostrava, Faculty of Social Sciences, Českosobátrská 16, Ostrava 1, 702 00. Czech Republic. E-mail: klara.ganobjakova@osu.cz

³ University of Ostrava, Faculty of Social Sciences, Českosobátrská 16, Ostrava 1, 702 00. Czech Republic. E-mail: S18093@student.osu.cz

⁴ University of Ostrava, Faculty of Social Sciences, Českosobátrská 16, Ostrava 1, 702 00. Czech Republic. E-mail: S18108@student.osu.cz

Sociální bydlení představuje klíčový nástroj naplnění tohoto práva za předpokladu, že umožňuje přístup k přiměřenému bydlení osobám, které by si ho nemohly dovolit za tržních podmínek (Máchová, 2018, s. 7).

Přestože všechny členské státy souhlasí, že „přístup ke kvalitnímu a cenově dostupnému bydlení představuje základní potřebu a právo“, dostupné statistické údaje naznačují, že v Evropě nemají přístup ke slušnému bydlení asi 3 miliony lidí (Braga, Palvarini, 2013, s. 8).

V každé zemi existuje skupina obyvatel, pro které je zajištění bydlení obtížnější, mnohdy pak nedostupné, a to zejména z hlediska jejich příjmů, ale i diskriminace na trhu s bydlením. Poptávka obyvatel po sociálním, resp. cenově dostupném bydlení v celé Evropě roste (Máchová, 2018, s. 7).

Na nepříznivou bytovou situaci svých obyvatel reaguje každé z měst prostřednictvím opatření vlastní bytové politiky. Tato opatření se mimo jiné vztahují k různým aplikacím koncepce sociálního bydlení, která se stává předmětem zájmů mnoha aktérů bytové politiky.

Potřeby osob, které mají ztížený přístup k bydlení kvůli věku či zdravotnímu stavu, se odrážejí i ve zvláštních požadavcích na stavebně technické parametry bytu. Vzhledem k omezenosti zdrojů příjmů těchto osob může být jejich schopnost obstarat a udržet si bydlení za standardních podmínek omezená. (MPSV, 2015, s. 10).

(Sociální) bydlení je oblastí obklopenou řadou dosud nezodpovězených otázek. Na tyto otázky hledáme odpověď ve vztahu k osobám se zdravotním postižením, kterým není z našeho úhlu pohledu v oblasti bydlení věnováno dostatek pozornosti.

Text příspěvku nabízí prezentaci dílčích zjištění z výzkumného projektu, který byl podpořen v rámci Studentské grantové soutěže Ostravské univerzity pro rok 2019 (dále jen SGS) a je realizován v období únor – listopad 2019 („*Jak se žije osobám se zdravotním postižením v (sociálním) bydlení na území města Ostravy*“).

II. Metodologie výzkumu

Dílčím výzkumným cílem je zjistit odpověď na otázku: „*Jak na problematiku řešení bydlení pro osoby se zdravotním postižením nahlíží zástupci z řad aktérů (experti), kteří se podílí na utváření agendy sociálního bydlení ve městě Ostrava?*“

Ve výzkumu věnujeme pozornost otázce bydlení osob s tělesným pohybovým postižením a osob s mentálním postižením, jejichž bydlení je řešeno mimo systém pobytových sociálních služeb (např. ve formě nájemního/či vlastnického bydlení).

Do výzkumu byli zapojeni účastníci (experti), celkem 7 osob - zástupci: z metodického oddělení pro oblast bydlení Magistrátu města Ostravy, pracovní skupiny občané s mentálním, tělesným a kombinovaným postižením Komunitního plánování sociálních služeb statutárního města Ostrava, zástupci města zabývající se problematikou dostupnosti bezbariérového bydlení; organizace, zabývající se bezbariérovým poradenstvím a dalšími službami, které napomáhají osobám se zdravotním postižením v jejich každodenním životě, zástupci organizací poskytující sociální služby osobám se zdravotním postižením, se kterými byly vedeny polostrukturované rozhovory.

Pro realizaci výzkumu byla zvolena kvalitativní výzkumná strategie. Naplnění výzkumného cíle je zajištěno prostřednictvím terénního šetření, které bylo zahájeno v červnu 2019 a bude probíhat do listopadu 2019.

V příspěvku nabízíme dílčí zjištění a závěry z analýzy 7mi polostrukturovaných rozhovorů (poznámka: komunikační partneři/partnerky a jejich výroky jsou v textu označeni kódy: KP1 – KP7), které byly vedeny s komunikačními partnery/partnerkami v měsíci červnu 2019.

Z vedených rozhovorů byl pořízen audiozáznam, který byl následně transkribován. V souladu se zákonem č. 110/2019 Sb. o zpracování osobních údajů v platném znění byla data anonymizována.

Písemný přepis rozhovorů byl následně analyzován v programu MAXQDA12 (Qualitative Analysis Data Software). Při analýze bylo postupováno s ohledem na teoretické nasycení jednotlivých témat. Na začátku procesu analýzy došlo k vytvoření soustavy kódů a okódování jednotlivých segmentů dat. Při analýze dat bylo využito otevřené kódování a metoda tvorby trsů.

V rámci polostrukturovaných rozhovorů byly komunikačním partnerům/partnerkám položeny následující otázky:

- 1) Jak nahlížíte na současnou situaci v oblasti bydlení pro osoby se zdravotním postižením (na území města Ostravy)?
- 2) Jak hodnotíte dostupnost bytů pro osoby se zdravotním postižením (byty zvláštního určení/a dostupné byty) na území města Ostravy?
- 3) Jak je dle Vašeho názoru (sociální) bydlení ve vztahu k osobám se zdravotním postižením řešeno na území města Ostravy?
- 4) Jak by dle Vašeho názoru mělo být sociální bydlení pro osoby se zdravotním postižením definováno?
- 5) Jak je koncept sociálního bydlení implementován pro osoby se zdravotním postižením na území města Ostravy?

Následující část příspěvku je věnována prezentaci dílčích výzkumných zjištění.

III. (Sociální) bydlení osob se zdravotním postižením na poli bytové politiky města Ostravy

Statutární město Ostrava představuje metropoli Moravskoslezského kraje a se svými 286 361 obyvateli také třetí největší město České republiky. Rozkládá se na ploše 214,24 km², ležící v oblasti soutoku řek Odry, Ostravice, Opavy a Lučiny. Ve své novodobé historii (před Sametovou revolucí v roce 1989) byla Ostrava především industriálním městem, zaměřeným na rozvoj důlního průmyslu. Rok 1989 znamenal významný milník ve vývoji a struktuře města. Došlo k řadě sociálně – politických změn, které měly dopad na bytové podmínky obyvatel města. Velká část bytového fondu, který byl před pádem minulého režimu spravován státem, byla postupně převedena pod správu městských obvodů nebo v průběhu procesu privatizace do rukou soukromých vlastníků (Hruška, 2011; Ostrava, 2019b).

Dnes má Ostrava charakter postindustriálního města, které je členěno na 23 městských obvodů. K těm nejhustěji osídleným patří Ostrava Jih, Poruba, Moravská Ostrava a Přívoz. V bydlení má Ostrava oproti jiným městům České republiky specifické rysy. Ve městě převažuje dříve vybudovaná zástavba panelových domů, soustředěná do velkých sídlištních celků. Tato sídliště vytváří spolu s dalšími částmi města kompaktní celek (Hruška, 2011). Přestože jsou chátrající domy na těchto sídlištích postupně opravovány, potýká se město s nedostatkem vyhovujícího bydlení. Problematická je také bezbariérová dostupnost staveb (zahrnující bezbariérové byty a byty zvláštního určení), které jsou využívány obyvateli se zdravotním postižením a jsou legislativně upraveny vyhláškou č. 398/2009 Sb., o obecných technických požadavcích zabezpečujících bezbariérové užívání staveb (Ministerstvo pro místní rozvoj, 2009). Bezbariérové bydlení s oficiálním statutem „byty zvláštního určení“ je pronajímáno jednak ze strany Magistrátu města Ostravy nebo městských obvodů. Celá agenda bezbariérového bydlení zahrnuje bezbariérové byty, byty zvláštního určení a bezbariérové byty v domech s pečovatelskou službou (Ostrava, 2019a)

Statutární město Ostrava se otázce sociálního bydlení začalo systematicky věnovat od roku 2010, kdy byl připraven na zakázku města společností PROCES – Centrum pro rozvoj obcí a regionů, s.r.o. dokument *Analýza, strategické cíle a opatření pro rozvoj bydlení statutárního města Ostrava* (2010). V dokumentu byly popsány strategie bydlení, včetně strategických směrů pro rozvoj bydlení ve městě. Pozornost zde byla také věnována tématu sociálního bydlení, jeho vymezení, charakteristice cílových skupin sociálního bydlení a sociálního bytu.

V roce 2015 město Ostrava v návaznosti na schválenou *Koncepci sociálního bydlení České republiky 2015–2025* (2015) nechalo zpracovat stejnou společností *Podkladovou analýzu ke koncepci bydlení statutárního města Ostravy* (2015), ve které jsou uvedena data z analýzy k velikosti a potřebám cílových skupin sociálního bydlení ve městě a také jsou popsány podpůrné procesy v oblasti sociálního bydlení. Jsou zde zmíněna témata spolupráce sociálních a bytových odborů především ve vazbě k řešení problematiky neplatičství, působení sociálních pracovníků na ubytovnách a jsou zde popsány kapacity dostupného bydlení v rámci vybraných městských obvodů města Ostravy pro účely sociálního bydlení. Dokument také nabízí informace k počtu a struktuře bytů v domech s pečovatelskou službou (DPS) a bezbariérových bytů v rámci jednotlivých městských obvodů (Foldynová, 2015).

V roce 2017 byla vytvořena a schválena zastupitelstvem města Ostravy *Koncepcí sociálního bydlení statutárního města Ostrava* (2017), jejímž hlavním cílem je vytvoření uceleného systému sociálního bydlení naplňujícího potřeby obyvatel města, u kterých byla identifikována bytová nouze (Ostrava, 2017). Koncepce vznikala jako jeden výstup z klíčové aktivity projektu *Koncepce bydlení a její pilotní ověření ve městě Ostrava*, který se realizuje v období 1. 10. 2016 – 30. 9. 2019. V dokumentu je blíže specifikovaná charakteristika sociálních bytů. Sociální byt by měl být dle MPSV (2015, s. 120) standardní, zkolaudovaný byt určený pro trvalé bydlení. Sociální byty jsou zde rozděleny na: sociální byt s podporou sociální práce a sociální byt. Je zde popsáno jejich minimální vnitřní vybavení, které tvoří základní hygienické vybavení a základní vybavení umožňující přípravu pokrmů a je uvedeno, že byty v systému sociálního bydlení musí být stavebně technicky a svým vybavením individuálně uzpůsobeny ke zdravotnímu stavu osob, které je užívají (Ostrava, 2017).

IV. Jsou osoby se zdravotním postižením cílovou skupinou sociálního bydlení?

Co se týče vymezení cílových skupin, kterým má být sociální bydlení ve městě Ostrava nabízeno je odkazováno v *Koncepci sociálního bydlení statutárního města Ostrava* (2017) na cílové skupiny, které jsou uvedeny v *Koncepci sociálního bydlení České republiky 2015 – 2025* (MPSV, 2015). Jako cílové skupiny sociálního bydlení jsou uvedeny osoby v bytové nouzi, pokud: nemají zajištěno (osoba bez domova) nebo nevládní bydlení (osobní vlastnictví, družstevní podíl), bydlí v nejistém (bez nájemní nebo podnájemní smlouvy) nebo nevyhovujícím bydlení (obydlí, které není zkolaudováno pro účely bydlení), nebo společně s osobami, se kterými jsou posuzovány vynakládají více než 40% svých započitatelných příjmů na bydlení a zároveň jim po úhradě nákladů na bydlení nezbyde částka vyšší než 1,6 násobek životního minima (Ostrava, 2017, s. 8).

Mezi osobami v bytové nouzi, které jsou ohroženy ztrátou bydlení – či jsou v jiné nepříznivé sociální situaci, jsou zahrnuty i osoby, které zejména z důvodu zdravotního stavu (vlastního nebo osoby blízké), především osoby s přiznaným příspěvkem na péči v II., III, nebo IV. stupni, jsou oslabeny nebo ztrácí schopnost vlastními silami získat nebo si udržet bydlení (Ostrava, 2017, s. 8). Osoby se zdravotním postižením jsou i dle MPSV (2015, s. 17) uvedeny jako jedna z prioritních skupin pro získání formy dostupného bytu.

Z rozhovorů s komunikačními partnery vyplynulo, že na osoby se zdravotním postižením je nahlíženo jako na sociálně soběstačné občany.

KP1 (29): „...bohužel to není taková ta cílová skupina, protože ti lidi...jsou sice handicapovaní, ale jsou sociálně soběstační,...“

KP1 je názoru, že veřejnost nahlíží na sociální práci dvojím způsobem. V rámci agendy sociálního bydlení vykonávají sociální pracovníci převážně „sociální dohled nad klienty“ a „učí je bydlet“ tak, aby se opětovně nedostali do sociálních a finančních problémů. Naproti tomu osoby se zdravotním postižením potřebují z pohledu sociálních pracovníků zejména podporu a poradenství při zajištění různých služeb (např. služeb osobní asistence).

K podobnému hodnocení se přiklání i KP5: „*Když to vezmu, tak v té naší skupině jsou fakt lidi s tělesným postižením, kteří mají úplně hlavu v pořádku a mají nějaký handicap, jsou na vozíčku obvykle, takže jako oni potřebují dejme tomu takovou tu osobní asistenci, takže tam je podmínkou vyloženě nějaký bezbariérový byt a dostupná asistenční služba dejme tomu.*“

Dle názoru KP1 by měl být systém sociálního bydlení na klienty se zdravotním postižením mnohem více zaměřen.

V. (Sociální) byty pro osoby se zdravotním postižením

Sociální byt je dle (MPSV, 2017) standardní zkolaudovaný byt nacházející se (zpravidla) mimo sociálně vyloučené lokality, který je přidělován na základě posouzení bytové nouze. Poskytování bydlení v sociálním bytě je doprovázeno sociální prací, přičemž její míra závisí na potřebách klienta a výsledku sociálního šetření dané domácnosti, její intenzita a frekvence je určována vždy individuálně s ohledem na konkrétní situaci v domácnosti a posouzení sociální, zdravotní či ekonomické situace jejich členů (Ostrava, 2019c, s. 6).

Pro sociální bydlení osob v nepříznivé sociální situaci způsobené věkem a zdravotním stavem a který splňuje stavebně technické parametry upravitelného bytu se dle MMR (2018) používá pojem (podporované byty – 117D064: pečovatelské byty – DT1).

Vymezení sociálního bytu a jeho parametry

Komunikační partneři při vymezení sociálního bytu se přikláněli k definici, která je uváděna v *Koncepci sociálního bydlení České republiky 2015–2025* (2015) a upozorňovali na důležitost jeho vymezení. Např. KP6: „*Tak obecně vůbec definice toho, co je a co není sociální byt, tak je strašně důležitá a měla by být řešena zákonem o sociálním bydlení. Který teďka není, ale vymezujeme to v těch místních dokumentech a tam bývá důležité, ať zazní, že je to byt určitý pro standartní bydlení, ať je zkolaudovaný, ať má vlastní prostor pro vaření, vlastní sociální zařízení, takže koupelnu, toaletu. A pro ten segment osob se zdravotním postižením tak je důležité právě, ať vyhovuje potřebám jejich ve vztahu k těm fyzickým dispozicím. Takže asi hlavně bezbariérovost.*“

KP1(107): „*...do sociálního bydlení by mělo být zahrnuto...bydlení bezbariérové, protože jako by osob, které prostě mají nějaký ten handicap, je strašně hodně.a myslím, si že by ta společnost měla se posunout tam, že ti lidé nejsou někde segregováni v nějakých ústavech. Ale měli by žít mezi normálními lidmi, aby i normální lidé se naučili je vnímat*“. Z tohoto důvodu pokládá KP1 za důležité zvětšit „propagaci“ společenského postavení osob se zdravotním handicapem.

Důraz na nesegregované bydlení uvádí také KP6: „*Tady spíš nevnímám za důležité jako nějaké fyzické dispozice tohoto bytu, ale ať naplňuje parametry. Ať to není žádné segregované bydlení, ať tam je občanská vybavenost, ať tam je dostupná sociální práce, ale všechna ta neseegrace, občanská vybavenost, nekoncentrace... tak tohle má v sobě ta definice sociálního bytu*“.

Komunikační partneři se shodovali na jednom z principů sociálního bydlení (dle MPSV, 2015, s. 118), kterým je princip neseegrace – systém sociálního bydlení bude podporovat bydlení

v důstojných podmínkách ve snaze nepodporovat vytváření či přeskupování sociálně vyloučených lokalit.

KP4 ve vztahu k samostatnému bydlení osob s mentálním postižením uvedla, že: „...bytová politika není dobrá, městské byty jsou obsazené, nebo jsou nabízeny k bydlení byty v lokalitách, kde je to nebezpečné, protože jsou lehko zneužitelní, zmanipulovatelní...“ KP5 uvedla, že se snaží pro bydlení osob s mentálním postižením získat byty v lokalitě, která je pro ně méně nebezpečná a je v dosahu sociálních služeb. „No a pak samozřejmě musím zmínit to, že i některé obvody poskytují nájemní bydlení těmto lidem, jako třeba Slezská Ostrava, která opravdu pronajímá byty a my jim tam zase prostřednictvím naší organizace dodáváme tu službu podporu samostatného bydlení...“ (KP5)

Obdobně KP7 si kladl otázku, pro koho má být sociální bydlení určeno a také v jakých lokalitách bude situováno. Nejen z profesního, ale také z osobního úhlu pohledu (tj. jako člověka s tělesným handicapem) pokládá sociální bydlení za „dvousečné“ a uvádí: „...oni třeba vozíčkáři se snaží pracovat...a dostanou se do společnosti, která je na tom sociálně hůř než třeba oni.“ (KP7:29).

Při pohledu na tuto situaci KP7 vyjádřil obavy nad případnou závistí ostatních uživatelů sociálních bytů vůči nájemníkům s postižením, kteří tuto formu bydlení také využívají. I z těchto důvodů vnímá, že dořešení problematiky sociálního bydlení je složité.

Dostupnost sociálních bytů pro bydlení osob se zdravotním postižením

V *Koncepci sociálního bydlení statutárního města Ostrava* (Ostrava, 2017) je uveden strategický obecní bytový fond v počtu 12 284 bytů, který představuje byty, které si statutární město Ostrava ponechává ve svém vlastnictví. Ve vytváření systému sociálního bydlení města má obecní bytový fond klíčovou roli. Statutární město Ostrava, resp. městské obvody, představují aktéry, kteří zajišťují sociální bydlení pro ucelený a funkční systém sociálního bydlení. Je tedy vhodné, aby počet obecních bytů již dále nebyl snižován (Ostrava, 2017).

Komunikační partneři v rozhovorech upozorňovali na nedostatek bytů pro bydlení osob se zdravotním postižením ve městě. KP6: „...že by magistrát disponoval velkým segmentem bytů bezbariérových, které by právě mohl takhle dát k dispozici a potom s nějakou neziskovkou, tak třeba že by tam dodávala sociální práci, tak tohle je velký deficit. A to průřezově zaznívá...“ KP3: „Těžko se získávají byty pro tyto klienty“.

Také uváděli další překážky při získání obecního bytu např. tím, že žadatel nesplní podmínky pro přidělení bytu. KP4: „...jinak ještě mám jednoho uživatele, který nesplňoval podmínky k získání městského bytu, tudíž opatrovník mu sehnal byt od společnosti RESIDOMO...ehm všeobecné podmínky jsou, že ten člověk nesmí být zadlužený, nesmí být problémový, vykazovat problémové chování, nebo musí být schopný soužití s ostatními sousedy...a tady tento klient je takový problematický...“

Dalším tématem, které komunikační partneři ve vztahu k parametrům sociálního bydlení uváděli, byla finanční dostupnost bydlení. KP4: „...jsou to uživatelé většinou se 3 stupněm invalidity, většinou mají přiznaný invalidní důchod, takže potřebují byty s nižším nájemem a dokážou ze svého důchodu, pokud to jde našetřit na finanční rezervu na případnou kauci. I když je to složité...ehm později potom u některých uživatelů jsme to řešili příspěvkem na bydlení, takže i tohle využíváme...“

KP5: „Tak jednak těch bytů není tolik. Jako my chceme, aby ty byty byly malé, jako třeba 1+1, nebo maximálně 2+1, aby tam třeba bydleli dva, protože zase oni nemají tak velký důchod tak aby se podělili o ty náklady spojené s bydlením“.

Do obzvláště složité bytové situace se dle KP1 dostává člověk, který se stane tělesně handicapovaným v důsledku náhle prodělaného úrazu. Po dobu rehabilitace zůstává v LDN. Poté může střídavě pobývat v různých zařízeních sociálních služeb. Tato situace nepříznivě ovlivňuje jeho rekonvalescenci a návrat k plnohodnotnému způsobu života.

KP1 (59): „ ...LDN, tam můžete být jenom určitou dobu. Po dobu, co rehabilitujete. Pak je zase přesunou na nějaký ten dům sociálních služeb. A oni v podstatě pořád jako by tahle kolují“.

Při tomto nepřetržitém stěhování a měnícím se prostředí, člověk zůstává pacientem (později klientem) upoutaným na lůžku, což se negativně odráží v jeho psychickém stavu. V přeneseném slova smyslu můžeme říci, že je člověk se získaným postižením „potrestán dvakrát“. Tento „dvojitý trest“ se promítá na úrovni jeho těla i psychiky (KP1: 71). S ohledem na tento stav věci se KP1 zamýšlí nad novou formou bydlení, která by byla jakýmsi mezistupněm v řešení bytové otázky. Jedná se o bydlení, které člověku pomůže se s daným postižením vyrovnat a je realizováno v co nejvíce přirozených podmínkách. Takovéto bydlení není dle KP1(65) prozatím nikde řešeno.

Bezbariérové bydlení

V agendě bydlení určeného pro osoby se zdravotním postižením má statutární město Ostrava k dispozici 105 bezbariérových bytů. Správa 18 bytů spadá přímo pod Magistrát města Ostrava. Dalších 87 bytů zvláštního určení je spravováno jednotlivými městskými obvody (viz Tabulka č. 1).

Tabulka 1 Lokalizace a počet bezbariérových bytů, bytů zvláštního určení a bezbariérových bytů v domech s pečovatelskou službou na území statutárního města Ostrava

Městský obvod (MOB)	Počty bytů se statutem „byty zvláštního určení“
Sídlíště Dubina (ul. J. Škody) (MOB, Ostrava – Jih)	16 bytů
Sídlíště Bělský Les, ul. Vaňkova (MOB, Ostrava – Jih)	16 bytů
Hornopolní ul. (MOB. Moravská Ostrava a Přívoz)	2 byty
Dům s pečovatelskou službou (MOB, Slezská Ostrava)	7 bytů
Sídlíště Starý Zábřeh, Tarnavova ul. (MOB Ostrava-Jih)	8 bytů
Dům s pečovatelskou službou, ul. Horymírova (Ostrava – Zábřeh, MOB. Ostrava – Jih)	8 bytů
Dům s pečovatelskou službou, ul. Lidická (MOB. Ostrava – Vítkovice)	4 byty
Dům s pečovatelskou službou, ul. Generála Hrušky, (MOB. Mariánské Hory a Hulváky)	4 byty
Dům s pečovatelskou službou, ul. Bělská (MOB. Ostrava – Hrabová).	2 byty
Dům s pečovatelskou službou – ASTRA, ul. I. Sekaniny 16/1812 (MOB. Ostrava – Poruba)	4 byty
ul. Slavíkova (MOB Poruba)	4 byty
Dům s pečovatelskou službou (MOB., Radvanice a Bartovice)	6 bytů
Dům s pečovatelskou službou (MOB. Nová Bělá)	2 byty
Dům s pečovatelskou službou (MOB. Polanka nad Odrou)	1 byt
Ul. Prudká (MOB. Hošťálkovice)	1 byt
Sídlíště Bělský Les, ul. Horní 102/3033 (Statutární město Ostrava)	18 bytů (+ 12 garážových stání)
Ul. U Rourovny (MOB. Ostrava – Svinov)	2 byty
Celkový počet bezbariérových bytů, bytů zvláštního určení a bezbariérových bytů v domech s pečovatelskou službou:	105

Zdroj: Ostrava, 2019

Bezbariérové byty, byty zvláštního určení a bezbariérové byty v domech s pečovatelskou službou nemají MOB. statutárního města Ostrava: Krásné Pole, Lhotka, Martinov, Michálkovice, Nová Ves, Petřkovice, Plesná, Proskovice, Pustkovec, Stará Bělá, Třebovice.

Dle vyhlášky č. 398/2009 Sb., o obecných technických požadavcích zabezpečujících bezbariérové užívání staveb je bezbariérovost staveb zajišťována zejména pro osoby s omezenou schopností pohybu nebo orientace. Město Ostrava do skupiny uživatelů zařazuje také osoby se smyslovým postižením. Stavebně – technické úpravy budov se vztahují k místům občanské vybavenosti a k prostorům určeným na bydlení osob (§10,11) (Ministerstvo pro místní rozvoj, 2009).

KP1 a KP2 shodně poukazují na skutečnost, že poptávka bezbariérových bytů významně převyšuje jejich nabídku. KP1 klade důraz na oslovení zástupců z řad sociální a bytové politiky. Zejména sektoru, ve kterém je rozhodováno o přidělení dotačních titulů. Dle obou komunikačních partnerů je také zapotřebí rozlišovat byty s oficiálním a neoficiálním statutem bezbariérového bydlení. Mnoho osob s tělesným postižením žije v běžném bytě, ve kterém si provádí bezbariérové úpravy na vlastní náklady (KP1 a KP2:8).

KP2 na základě své osobní zkušenosti konstatuje, že dojednání bezbariérových úprav dle individuálních potřeb klienta s úřady není vždy snadné. Vše je kromě jiného ovlivněno výše zmiňovanou vyhláškou č. 398/2009 Sb., o obecných technických požadavcích zabezpečujících bezbariérové užívání staveb, která pojednává o povaze realizovaných úprav (KP2:10). „Většinou ta vyhláška není dodržována“. (KP2:37). Také dle dalšího komunikačního partnera není situace ohledně bezbariérového bydlení zcela uspokojivá.

„...každý má trochu jiné postižení a když se podívám, jak jsou ty bezbariérové byty dělané, tak ani jeden na Ostravsku není ideální“ (KP7:19).

I když nově budované stavby jsou oproti těm dřívějším v lepší kvalitě, stále se některé jejich vlastnosti dají dle KP7 (21) zlepšovat. Mnoho bytů, které jsou v současnosti stavěné, nemohou získat statut bezbariérového bydlení, jelikož v jejich interiéru nemohou být splněny parametry dle vyhlášky č. 398/2009 Sb., o obecných technických požadavcích zabezpečujících bezbariérové užívání staveb (dle KP7:44). Dle KP7 (40) je vhodné vzít v úvahu počet bezbariérových bytů v jednom panelovém domě. Jejich přílišná hustota (např. 8 bytových jednotek v daném domě) může z pohledu KP7 nepříznivě působit na přístup ostatních nájemníků k osobám se zdravotním postižením. KP7 klade důraz na nenásilnou integraci osob s postižením v oblasti bydlení. Na základě své osobní zkušenosti by uvítal, kdyby v každém panelovém domě byly maximálně dvě bezbariérově upravené bytové jednotky.

Nesnáz se objevují také v oblasti právního vztahu, který k bytu se statutem zvláštního určení zaujímá nejen osoba se zdravotním postižením, ale také její příbuzní, kteří s ní žijí ve společné domácnosti.

KP7 (26): *...obrovská nevýhoda. Ten byt dostanete jako nájemní a když se tomu postiženému něco stane, ti co s ním bydlí, by se měli vystěhovat“.*

Jestliže tak nemohou učinit, zůstává bezbariérový byt obsazen a nemůže být využíván dalšími potencionálními uživateli se zdravotním postižením. Z tohoto důvodu KP1 a KP7 poukazují na potřebu vyšších finančních dotací investovaných do výstavby bezbariérového bydlení.

VI. Závěr

Príspevek nabízí prezentaci dílčích zjištění z kvalitativního výzkumu, jehož cílem bylo zjistit odpověď na otázku: *„Jak na problematiku řešení bydlení pro osoby se zdravotním postižením nahlíží zástupci z řad aktérů (experti), kteří se podíli na utváření agendy sociálního bydlení ve městě Ostrava?“* Ačkoli jsou osoby se zdravotním postižením uváděny jako jedna z cílových (prioritních) skupin sociálního bydlení v koncepčních materiálech města Ostrava (např. v *Koncepci sociálního bydlení statutárního města Ostrava (2017)*), zástupci aktérů podílející se na agendě sociálního bydlení se shodli na závěru, že ve městě Ostrava je počet bytů vyčleněný pro sociální bydlení nedostatečný, poukázali také na nízký počet bezbariérových bytů a problémy při zajištění bezbariérových úprav bytů. Za problematickou také označili lokalizaci sociálních bytů do sociálně vyloučených lokalit, či finanční nedostupnost bytů pro osoby se zdravotním postižením. Z výzkumu také vyplynulo, že na zajištění sociálního bydlení pro osoby se zdravotním postižením se nepodílí všechny městské obvody statutárního města Ostrava (důvodem např. může být chybějící bytový fond městského obvodu pro účely sociálního bydlení).

Předpokládáme, že na výše uvedené problémy v oblasti sociálního bydlení (se zaměřením na osoby se zdravotním postižením) by mohlo být reagováno prostřednictvím implementace *Akčního plánu koncepce sociálního bydlení města Ostrava*, který byl schválen zastupitelstvem města v červnu 2019, mezi jehož priority v oblasti rozvoje sociálního bydlení do roku 2021 byly zahrnuty: nárůst kapacit bytového fondu pro sociální bydlení, nastavení technických standardů sociálních bytů, nastavení parametrů nájemní smlouvy pro sociální bydlení, monitoring cílové skupiny (kvalitativní/kvantitativní), který povede ke získání informací o osobách v bytové nouzi, určení polohy a struktury sociálních bytů, zachycení bytového obecního fondu v mapové.

Dalším klíčovým milníkem bude nastavení spolupráce mezi Magistrátem města Ostrava a jednotlivými městskými obvody při zajištění sociálního bydlení (např. prostřednictvím

pracovní skupiny sociálního bydlení, nebo pořádání kulatých stolů k sociálnímu bydlení (Ostrava, 2019).

Poděkování/Financování

Výzkumný projekt k tématu: „*Jak se žije osobám se zdravotním postižením v (sociálním) bydlení na území města Ostravy*“ mohl být realizován díky finanční podpory v rámci Studentské grantové soutěže Ostravské univerzity pro rok 2019 (reg. č. projektu: SGS04/FSS/2019) a také díky zapojení všech účastníků výzkumu, kterým za náš výzkumný tým patří veliké poděkování.

Literatura

Braga, M., Palvarini, P. (2013). *Sociální bydlení v EU*. Brusel: Evropský parlament. Dostupné z <https://www.mmr.cz/getmedia/c73c2300-eb55-4274-9a38-da1d1e89cd45/Socialni-bydleni-v-EU.pdf> (02.07.2019).

Foldynová, I. a kol. (2015). *Podkladová analýza ke koncepci bydlení statutárního města Ostravy*. Ostrava: PROCES – Centrum pro rozvoj obcí a regionů, s.r.o., ACCENDO – Centrum pro vědu a výzkum, z.ú. Dostupné z https://www.ostrava.cz/cs/omeste/aktualne/kampane/program-socialni-inkluzi-ostrava-1/program-socialni-inkluzi-ostrava/PodkladovanalizakekonceptibydenSMO_PROCES_2015.pdf (02.07.2019).

Hruška-Tvrdý, L. a kol. (2011). *Industriální město v postindustriální společnosti. 3. díl. Komparace měst*. Ostrava: ACCENDO – Centrum pro vědu a výzkum, o.p.s. Dostupné z http://accendo.cz/wp-content/uploads/IMPIS_dil03.pdf (25.06.2019).

Máchová, L. (2018). *Přehled systémů sociálního bydlení ve vybraných evropských zemích a jejich komparace*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí. Dostupné z http://www.socialnibydeni.mpsv.cz/images/soubory/Analzyz/Prehled_systemu_socialniho_bydleni.pdf (02.07.2019).

MMR (2018). *Výzva k předkládání žádostí o poskytnutí dotací v roce 2019 z programu Podpora bydlení (11706)*. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj. Dostupné z https://www.mmr.cz/getmedia/5e257caf-1dbb-466a-b1bc-e73b6679e425/vyzva_PB.pdf.aspx?ext=.pdf (02.07.2019).

MPSV (2015). *Koncepce sociálního bydlení ČR 2015 - 2025*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí. Dostupné z http://www.socialnibydeni.mpsv.cz/images/soubory/Koncepce_socialniho_bydleni_CR_2015-2025.pdf (25.06.2019).

OSTRAVA (2017). *Koncepce sociálního bydlení statutárního města Ostravy*. Ostrava: Magistrát města Ostrava. Dostupné z https://socialnizaclenovani.ostrava.cz/wp-content/uploads/2017/11/FIN_Koncepce-socialniho-bydleni-SMO_logo.pdf (20.04.2019).

OSTRAVA (2019a). *Bezbariérové byty, byty zvláštního určení a byty v domech s pečovatelskou službou*. Ostrava: Magistrát města Ostravy. Dostupné z <https://www.ostrava.cz/cs/urad/magistrat/odbory-magistratu/odbor-majetkovy/oddeleni-smluvnich-vztahu/zivotni-situace/bezbarierove-byty-byty-zvlastniho-urceni-a-byty-v-domech-zvlastniho-urceni-bezbarierove-byty-v-domech-s-pecovatelskou-sluzbou> (19.04.2019).

OSTRAVA (2019b). *Počet občanů přihlášených k pobytu na území statutárního města Ostravy ke dni 1. 7. 2019*. Dostupné z <https://www.ostrava.cz/cs/urad/hledam-informace/aktualni-informace/pocet-obyvatel-ve-spravnim-obvodu-statutarniho-mesta-ostravy/Obvody1.7.2019.pdf> (06.07.2019).

OSTRAVA (2019c). *Akční plán koncepce sociálního bydlení statutárního města Ostravy*. Ostrava: Magistrát města Ostravy. Dostupné z https://socialnizaclenovani.ostrava.cz/wp-content/uploads/2019/06/Ak%C4%8Dn%C3%AD-pl%C3%A1n-KS-SB-SMO_FIN.pdf (28. 06. 2019).

PARLAMENT ČR (2019). *Zákon č. 110/2019 Sb., o zpracování osobních údajů v platném znění*. Dostupné z <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2019-110> (19. 04. 2019).

MMR (2009). *Vyhláška č. 398/2009Sb., o obecných technických požadavcích zabezpečujících bezbariérové užívání staveb*. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj. Dostupné z <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-398> (26. 05. 2019).

Agenda of (Social) Housing with a Focus on People with Disabilities:
An Example of City of Ostrava